

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.3, oktober 2013

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredogørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Til min Ven” , “Gunderslev Skov” og “Svar til min Ven Molbech”

ved Maria Jørgensen

Indhold

- 1 Anledning
- 2 “Til min Ven”
- 3 “Gunderslev Skov”
- 4 “Svar til min Ven Molbech”
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Grundtvig skrev de tre digte som indlæg i en halvt privat, halvt offentlig dialog med ungdomsvennen Christian Molbech. Den ydre anledning var Molbechs rejsebrev “Et Brev fra Sorø”, som blev trykt i ti dele i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* mellem den 11. juli og den 10. september 1808, efterfulgt af et postscriptum sammesteds den 24. september. Molbech stammede selv fra Sorø og skildrede sin hjemegn i stil med tidens sentimentale (dvs. følsomme og subjektive) rejseskildringer som fx Jens Baggesens *Labyrinten* (1792-1793). Samtidig førte de to venner en privat dialog i deres brevveksling, som ligeledes præger digtene.

Grundtvig og Molbech havde lært hinanden at kende den 3. maj 1808 og begyndte kort derefter at debattere samtidsforhold set i kontrast til den nordiske oldtid, som Grundtvig havde hyldet i sit læsedrama *Maskeradeballet i Dannemark 1808. Et Syn.*

Grundtvig så med stor skepsis på samtiden og priste oldtidens storhed, mens Rousseau-kenderen Molbech foretrak at søge harmoni (et af digtenes nøgleord) i naturen snarere end i historien. Vennens natur- og historiesyn, som det fik udtryk i rejsebrevene, ansporede Grundtvig til at skrive de tre digte, hvilket han forklarede i et brev til Molbech af 12. juli 1808: "Det gærer og brænder i mig, naar jeg hører disse Toner. Den Evige ved, om de ere sande; men en Misklang gennemryster mit Inderste, og jeg maa tolke den" (Molbech og Grundtvig 1888, s. 18).

Det første digt, "Til min Ven", som blev trykt den 19. juli 1808, er et svar på de to første dele af Molbechs rejsebrev (trykt 11. og 16. juli 1808); en tidligere version af digtet blev dog allerede sendt til Molbech den 16. juli 1808. I digtet begræd Grundtvig den svundne oldtid og fremstillede sig som dens moderne fortolker. Samtidig anklagede han Molbech for at forherlige nutiden. Det næste digt, "Gunderslev Skov", som blev trykt 27. september 1808, er et svar på Molbechs "Postscriptum til Brevet fra Sorø" (trykt 24. september 1808), hvori Molbech på opfordring fra Rasmus Nyerup beskrev en dysse i Borup Ris, syd for Sorø. Grundtvig, der havde beset dyssen samme med Molbech den 26. august 1808, var utilfreds med Molbechs beskrivelse af rejsen. Den fortabte sig efter Grundtvigs mening i detaljer om egnen og de rejsende selv, mens dyssen blot fik en formel beskrivelse på 2½ spalte. Med sit henførte digt, der ender med hensigtserklæringen om at falde på knæ for "Asernes Alter", fremstillede Grundtvig en ganske anden omgang med oldtidsminderne. Molbech tog til genmæle den 1. oktober 1808 med digtet "Til min Ven Grundtvig", hvori han distancerede sig fra Grundtvigs henrykkelse. Hertil replicerede Grundtvig den 4. oktober med digtet "Svar til min Ven Molbech", som forsøgte at gendrive kritikken.

2 "Til min Ven"

Inspirationen til Grundtvigs første digt kom fra Molbechs første og andet brev, hvori denne skildrede Sorø, mens Napoleons spanske hjælpetropper var indkvarteret på egnen. Efter Københavns bombardement i september 1807 havde Danmark indgået en alliance med Frankrig. De spanske hjælpetropper skulle deltage i en fælles dansk-fransk landgang i Skåne, som dog aldrig blev ført ud i virkeligheden. I det første brev blev Molbech fascineret af spaniernes udendørs messe, som han oplevede som en forunderlig sammensmeltning mellem syd og nord (Molbech 1808a, sp. 1250). Brevet fremhæver kontinuiteten mellem det gamle og det nye, når Molbech ved synet af akademiet, der er bygget på klosterets ruiner, begejstret udbryder: "saaledes hviler den nyere Tid paa den gamle!" (Molbech 1808a, sp. 1249). Hvor Molbech i det første brev fremstillede historiens gang som en naturlig udvikling ("Tiderne svundne; Solen steeg høiere paa Himlen; en anden Aand blev herskende", Molbech 1808a, sp. 1250), så Grundtvig den som en forfaldshistorie, hvilket han påpegede over for Molbech i brevet af 12. juli 1808: "De kender mig nok til at vide, at jeg ikke kunde se triumferende en betydningsløs Old [: tidsalder] reise sin tomme Bygning paa den gamle Tids hellige Ruiner, at Solen ei for mig er steget høiere, uden i den Betydning, at den i sin Høide har skjult sig for de Dødelige" (Molbech og Grundtvig 1888, s. 18).

Det andet brev udtrykker, muligvis under indflydelse af Grundtvigs kritik, et mere dystert syn på historiens gang. Molbech blev denne gang slået af melankoli ved synet

af akademiets sale, som var “indrettede til Ophold for Soldater” (Molbech 1808b, sp. 1266), og fremstillede forandringen som et smertende tab: “Saaledes hænger Øiet endnu ved de gamle Former; og hvor det finder dem brudte, der saares det, som den Svagsynede af en brændende Lysstraale” (Molbech 1808b, sp. 1267).

I digtet kritiserede Grundtvig Molbech for begge holdninger: På den ene side gentog han kritikken af kontinuitetstænkningen (strofe 5), på den anden side kritiserede han Molbechs apatiske sorg over fortidens tabte storhed (strofe 7). “Til min Ven” beskriver oldtiden som en tabt guldalder (“den skønne Old”), der er blevet afløst af en kold og have syg fornuftsdyrkelse (“Da hæved sig forstandig, kold, / En anden Tid paa Jorden. / Man kæmped for at vinde Jord / Og agted Himlen ringe”, strofe 5). Grundfortællingen i “Til min Ven” er Steffens' og Schellings verdensdrama, dvs. forestillingen om historien som et fald fra guldalderen, hvortil menneskeheden skal rejse sig igen.

Den rationalistiske tankegang havde bortjaget lyset (“En herlig Straale”) fra “Det Evige”, som ansporede menneskene til at stræbe mod deres åndelige hjem (strofe 4). Forestillingen er i almindelighed inspireret af romantikkens nyplatoniske tankegang, men kan i særdeleshed være inspireret af J.G. Fichte, der i *Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters* fra 1806 beskrev, hvordan menneskene hver især er individuelle stråler af Guds “ewiger Stral”, som alle stræber efter at vende tilbage til deres hjem (Fichte 1991, s. 344). Grundtvig kendte Fichtes værk, som han også refererede til i “Om Videnskabelighed og dens Fremme” fra 1807. Strålen kan også læses som en omkalfatring af Molbechs negativt ladede sammenligning, hvor han beskrev synet af nutidens forfald som en lysstråle, der skærer i øjnene. Hos Grundtvig er strålen netop det guddommelige, der i stedet skal anspore mennesket til at overvinde forfaldet.

Læs mere

I digtets andenudgave i *Kvæddinger* 1815 redigerede Grundtvig de mest iøjnefaldende romantiske udtryk væk, se tekstredigørelsens afsnit [“Senere udgaver”](#).

Søger man harmonien i det jordiske, ligesom Molbech fandt den i naturen (Molbech og Grundtvig 1888, s. 7), lukkes porten til det evige i (strofe 6). Digtet slutter med en anbefaling og en advarsel til Molbech. Han skal ikke fejre “Nutids Prunk” (strofe 9), men i stedet opsøge Absalons grav, der her repræsenterer fortidens storhed.

3 “Gunderslev Skov”

Dyssen i Gunderslev Skov (i dag Borup Ris), beliggende syd for Sorø, er emnet for Grundtvigs næste digt. Dyssen behandles to steder i Molbechs rejseskildringer: Den omtales i brevets niende del, trykt 6. september 1808, og senere mere udførligt i “Postscriptum til Brevet fra Sorøe” af 24. september 1808. Sidstnævnte er skrevet efter Molbech og Grundtvigs fælles udflugt til dyssen den 26. august 1808. I første omgang betragtede Molbech dyssen på afstand i sommeraftenens skumring, hvor den

gav anledning til en række skrækromantiske fantasier om “Fortids Kæmpeskygger” (dvs. genfærd af helte) og “Blodofferets gispende Dødssuk” (Molbech 1808c, sp. 1504). I anden omgang gav Molbech en langt mere nøgtern fremstilling af dyssens udseende, for Molbech skrev i et officielt ærinde. Dyssen blev diskuteret første gang på Den Kongelige Oldsagskommissions møde den 30. juli 1807. Kommissionen arbejdede for at bevare danske oldtidsminder, der i stigende grad blev truet af bl.a. omlægninger i landbruget. Molbechs postscriptum var tilegnet kommissionens sekretær Rasmus Nyerup, der havde opfordret Molbech til at beskrive dyssen, når han alligevel befandt sig på egnen (Molbech 1808d, sp. 1581). Den 22. september aflagde Molbech rapport på et møde med Oldsagskommissionen. Molbechs arbejde førte til, at dyssen, der i dag er kendt under navnet Grundtvigdyssen, kom med på den første liste over bevaringsværdige oldtidsminder, som blev præsenteret 10. november 1808.

Molbechs fremstilling af fortiden levede heller ikke denne gang op til Grundtvigs idealer. Ud af brevets 8½ spalte fylder beskrivelsen af dyssen blot 2½, resten af tiden fortæller Molbech sig i detaljer om rejsen og de rejsende. Grundtvig mente, at indledningen var “for lang og spøgende til en Vandring mod saa vigtigt og helligt et Sted” (Molbech og Grundtvig 1888, s. 26). I et brev, som blev skrevet efter læsningen af det første udkast, fremførte Grundtvig og Molbechs fælles ven Povel Dons samme kritik, men i endnu skarpere vendinger (brevet er optrykt i Borup 1954, s. 40 f.). Dons' kritik kan, som William Michelsen foreslår, have inspireret Grundtvig til digtet (1956, s. 33). Dons skrev bl.a. om den rette kontemplation af fortidsminderne: “Her flygter den hele usle Nutid, her toner blot den kraftfulde Oldtid, her føle vi hellig Andagt i den religiøseste Beskuelse, og paa Veien dertil maa vor Siel være fyldt med hellig Forventning” (citeret efter Borup 1954, s. 41).

Dons' idealbeskuer ligger ikke langt fra Grundtvigs vandrer, der beskriver sin rejse mod dyssen i digtets ti afsnit af ulige længde og form. Undervejs iagttager det lyriske jeg naturen, der dog ikke fremstilles for sin egen skyld, men alene som bærer af en hemmelig viden om fortiden (afsnit 1 og 2). Det lyriske jeg påkalder solen som vidne på, at han ikke har dvælet ved naturskønheden, men derimod er ilet af sted for at nå frem til dyssen, der ligesom hos Molbech opfattes som “Asernes Alter” (afsnit 4) i overensstemmelse med samtidens overbevisning. Naturen fremstilles som et hjemsted for “Nordens de hensovne Guder”, der lules i “en dybere Søvn” af det rislende vand (afsnit 5). Syvende afsnit beskriver, hvordan det kræver dristighed at følge de svage spor af “gamle Nord”. Ved genudgivelsen af digtet i *Kvæddlinger* 1815 udlagde Grundtvig digtet som “et Billede paa min indvortes Granskning efter de gamle Mythers Sammenhæng og Betydning” (1815, s. 38).

Det sidste, niende afsnit fremstiller det endelige møde med dyssen. Det lyriske jeg skælver af lyst og “hellig Andagt” (sidstnævnte kan måske læses som en hilsen til Dons?), og han iler mod målet. Dog står det hen i det uvisse, om det lyriske jeg virkelig også falder på knæ for dyssen og priser aserne. Digtet slutter uforløst med hensigtserklæringen. Grundtvig betonedede i *Kvæddlinger*, at han aldrig havde “bøiet Knæ for slige Afguder” og kaldte Molbech til vidne på, at han ikke havde opført sig som “vor Tids pathetiske [: følelsesfulde] Entusiaster” (1815, s. 37). De sidste linjer af digtet betegner Grundtvig direkte som “Daarekistesnak”. Læser man Molbechs

svardigt og Grundtvigs replik dertil, er knæfaldet for asernes alter dog en poetisk realitet, hvis berettigelse diskuteres af både Molbech og Grundtvig i de efterfølgende digte.

4 “Svar til min Ven Molbech”

Grundtvigs sidste bidrag er en replik til Molbechs lyriske selvforsvar “Til min Ven Grundtvig”. Efter læsningen af “Gunderslev Skov” svarede Molbech igen på Grundtvigs kritik af hans syn på naturen og historien. Molbechs digt blev trykt i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* den 1. oktober 1808. Molbech bedyrede, at han var berørt af “en Levning fra kraftfulde Old”, men at han – i modsætning til Grundtvig – ikke var henrevet ved synet: “Ei Asernes Glands jeg tilbeder” (Molbech 1808e, sp. 1616). Som guder betragtet er aserne både døde og falske (temaet for hele 12 verslinjer af i alt 32), mens “den Uskabtes hellige Aand” giver sig til kende i den harmoniske natur. Efter sin kristne vækkelse (1810-1811) indrømmede Grundtvig ved genudgivelsen af digtene i *Kvæddinger*, at Molbech havde “uimodsigelig Ret” i sin kritik, men fortsatte: “Uret havde han derimod, forsaavidt han satte Naturen istedenfor Aserne, Afgud for Afgud” (1815, s. 38 f.).

Tilbage i 1808 tog Grundtvig til genmæle i det næste nummer af *Nyeste Skilderie* med et digt, der til dels gentog en række af de anklager mod Molbech, som tidligere var blevet fremført: Molbech anklages igen for at fortabe sig i detaljer og for blot at anse aserne for fantasifostre. Med et citat fra Oehenschlägers “Hakon Jarl hin Rige” (1807, s. 373) hævdede Grundtvig, at oldtiden for Molbech kun var en “mærkelig Ruin” (strofe 1). De næste tre strofer beskæftiger sig med Ragnarok, som var et centralt punkt i Grundtvigs forståelse af forholdet mellem asatro og kristendom. Hvor Molbech håndfast afviste asatroens kosmologi (“Valhal var ikke den Himmel, / som *Mennesket Salighed gav*”), udpegede Grundtvig i dette digt aserne og vanernes kamp mod jætterne (“høie Strid, / Som føres mellem *Lys og Mørke*”, strofe 3) som årsag til oldtidens fascinationskraft. Bag digtets kryptiske argumentation kan man, som Flemming Lundgreen-Nielsen påpeger (1980, s. 250), ane skelettet af den kosmologi, som første gang skitseres i “Om Asalæren”. De nordiske guders kamp mod jætterne, der slutter i den gensidige udslettelse ved Ragnarok (antydnet i strofe 4), er betingelsen for, at kristendommen kan afløse asatroen. Molbech havde ifølge Grundtvig ikke forstået forholdet mellem asatro og kristendom. Herpå kan Grundtvig i femte strofe konkludere, at asalæren stadig er et gyldigt, omend historisk, udtryk for “det Evige”: “Men har det *Evige* sit Spor / Aftrykt, ei Tiden *det* udsletter”. På lignende vis hævdede Grundtvig i artiklen “Om Afguderie”, at han kun havde lovprist asalæren “som det Sandeste Man kunde have udenfor Palæstina, før Christus kom til Jorden” (1813, sp. 789). De to sidste strofer af “Svar til min Ven Molbech” understreger forskellen på de to venners opfattelse af historie og natur: Hvor Molbech fandt harmonien i naturen, fandt Grundtvig harmonien i oldtiden.

Molbech følte sig hårdt angrebet af Grundtvigs litterære respons, hvilket fremgår af et ufuldendt brevudkast fra begyndelsen af oktober 1808 (Molbech og Grundtvig 1888, s. 30-35), som Grundtvig antagelig ikke fik at se. Her tog Molbech sit postscriptum i forsvar og forsøgte at gendrive Grundtvigs anklager én efter én. I brevudkastet tog

Molbech kraftigt afstand fra Grundtvigs syn på den nordiske oldtid: “Saaledes vil det neppe nogensinde lykkes mig, at naae *Deres* høie poetiske Anskuelse af Nordens gamle Gudelære; og jeg beder Gud bevare mig derfra” (Molbech og Grundtvig 1888, s. 34).

5 Anvendt litteratur

- Baggesen, Jens (1965) *Labyrinten eller Reise giennem Tydskland, Schweitz og Frankerig [1792-1793]*, udg. af Torben Brostrøm. København.
- Borup, Morten (1954) *Christian Molbech*. København.
- Fichte, Johann Gottlieb (1991) “Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters. Dargestellt von Johann Gottlieb Fichte, in Vorlesungen, gehalten zu Berlin, im Jahre 1804–5” [1806] i *J.G. Fichte-Gesamtausgabe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften*, 1. række, bind 8, udg. af Reinhard Lauth & Hans Gliwitzky. Stuttgart-Bad Cannstatt.
- Grundtvig, N.F.S. (1807) “Om Videnskabelighed og dens Fremme, især med Hensyn paa Fædrelandet” i *Ny Minerva*, marts, s. 249-298. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1807) “Om Asalæren” i *Ny Minerva*, maj, s. 156-188. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1808) *Maskeradeballet i Dannemark 1808. Et Syn*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1813) “Om Afguderie” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 23. juni, nr. 50, sp. 787-790. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Kvædlinger eller Smaakvad*. København.
- Grundtvig, N.F.S. & Christian Molbech (1888) *Christian Molbech og Nikolai Frederik Severin Grundtvig. En Brevvexling*, udg. af Chr. K.F. Molbech & Ludvig Schrøder. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Michelsen, William (1956) *Den sælsomme forvandling i N.F.S. Grundtvigs liv. Studier over tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn*. København.
- Molbech, Christian (1808a) “Et Brev fra Sorøe” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 11. juli, nr. 79, sp. 1245-1251. København.
- Molbech, Christian (1808b) “Et Brev fra Sorøe” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 16. juli, nr. 80, sp. 1261-1267. København.
- Molbech, Christian (1808c) “Et Brev fra Sorøe” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 6. september, nr. 95, sp. 1501-1507. København.

- Molbech, Christian (1808d) "Postscriptum til Brevet fra Sorøe" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 24. september, nr. 100, sp. 1583-1589. København.
- Molbech, Christian (1808e) "Til min Ven Grundtvig" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 1. oktober, nr. 102, sp. 1616. København.
- Oehlenschläger, Adam (1807) "Hakon Jarl hin Rige. Et Sørgespil" i *Nordiske Digte*, s. 233-423. København.
- Scharling, C.I. (1947) *Grundtvig og Romantiken belyst ved Grundtvigs Forhold til Schelling*. København.